

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdyn Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdyn Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 87/2017 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pääjohtaja, valtionarkistonhoitaja Jussi Nuorteva, Kansallisarkisto
- osastonjohtaja Mikko Härö, Museovirasto
- erityisasiantuntija Johanna Selkee, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Riitta Vanhatalo, Suomen Kotiseutuliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoasiainministeriö
- oikeusministeriö
- ympäristöministeriö
- Suomen museoliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Farossa, Portugalissa lokakuussa 2005 kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdyn Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen.

Yleissopimus on innovatiivinen, kaikista aiemmin tehdyistä sopimuksista poikkeava, koska se nostaa kohteiden sijaan keskiöön yksilöt ja yhteisöt. Se korostaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä yhteisenä ja arvokkaana voimavarana. Yleissopimus haastaa keskustelemaan kulttuuriperinnön merkityksestä sekä luo puitteet kansalais- ja yhteisölähtöiselle kulttuuriperintöpolitiikalle. Päähuomio ei kohdistu kulttuuriperinnön suojeluun, vaan siihen kuka voi osallistua kult-

Valiokunnan mietintö SiVM 8/2017 vp

tuuriperinnön määrittelyyn ja miten kulttuuriperintö voi toimia yhteisenä voimavarana. Sopimus syntyi Euroopan neuvoston ministerikomitean halusta luoda viitekehys, joka osoittaisi, millaisia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia voimavaroja ja mahdollisuuksia kulttuuriperintö tarjoaa. Yleissopimus ei luo täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia eikä sen voimaansaattaminen edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan kesäkuussa 2011. Yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta Suomen hyväksymiskirjan tallettamisesta.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Esitykseen sisältyvä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen liittymisen kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehtyyn Euroopan neuvoston puiteyleissopimukseen, niin sanottuun Faron yleissopimukseen. Lisäksi esitetään, että eduskunta säätäisi lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Sivistysvaliokunta toteaa, että puiteyleissopimus korostaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä yhteisenä ja arvokkaana voimavarana. Se luo viitekehystä kansalais- ja yhteisölähtöiselle kulttuuriperintöpolitiikalle. Faron yleissopimuksen ytimessä olevat tavoitteet kulttuuriperinnön, elämänlaadun, identiteetin ja kestävä kehityksen välisen yhteyden vahvistamisesta sekä ihmisoikeuksien ja demokratian edistämisestä ja kestävä talouden rakentamisesta ovat tällä hetkellä ajankohtaisempia kuin koskaan Farossa vuonna 2005 allekirjoitetun yleissopimuksen aikana.

Hallituksen esitys on saanut valiokunnan asiantuntijakuulemisessa erittäin vankan ja jopa ylistävän tuen. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa esityksessä tarkoitettujen puiteyleissopimuksen ja lakiehdotuksen hyväksymistä.

Sopimuksen hyväksymisen vaikutukset

Hallituksen esityksen mukaan Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttää yleissopimuksen määräysten asettamat vaatimukset eikä lainsäädäntöön näin ollen kohdistu välitöntä muutostarvetta. Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia valtion talousarvioon eikä julkistalouteen. Sillä ei ole myöskään välittömiä organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia. Samalla kuitenkin todetaan tarve kehittää toimintapolitiikkoja paremmin sopimuksen sisältöä ja erityisesti sen henkeä vastaaviksi. Esityksessä korostetaan, että yleissopimuksen määräykset toteutuvat nykyistä tehokkaammin, jos lainsäädännössä luodaan ihmisille uusia vaikutusmahdollisuuksia velvoittavien tai vapaaehtois-

Valiokunnan mietintö SiVM 8/2017 vp

ten järjestelyjen kautta. Yhtenä uudistamistarvetta sisältävänä kokonaisuutena mainitaan esityksessä muinaismuistolaki, jonka uudistaminen on vireillä.

Asiantuntijakuulemisessa on ehdotettu laadittavaksi lisäksi kulttuuriperinnön puitelaki. Sen yleiset osat määrittelisivät kulttuuriperinnön asemaa yhteiskunnassa, erityisillä osilla puolestaan voitaisiin joustavasti ja kohdenetusti säädellä ja ohjata kulttuuriperinnön eri osa-alueita, kunkin osa-alueen omien vaatimusten ja tarpeiden mukaan. Myös lainsäädännön tarkentaminen ja muuttaminen olisi tällöin joustavaa. Valiokunta ei ota kantaa puitelain tarpeellisuuteen, mutta korostaa, että esitykseen sisältyvällä lakiehdotuksella puiteyleissopimus tulee osaksi velvoittavaa lainsäädäntöämme. Sopimuksen sanamuotojen yleisyys ja jopa julistuksenomaisuus edellyttävät, että sen toimeenpanossa tavalla tai toisella konkretisoidaan ja tehdään selväksi puiteyleissopimukseen perustuvat mahdolliset käytännön vaatimukset ja velvoitteet sekä oikeudet.

Toimet kulttuuriperinnön vaalimiseksi

Sopimuksen toteuttaminen edellyttää tiivistä ja koordinoitua yhteistyötä ja siihen liittyvien rakenteiden kehittämistä. Sivistysvaliokunta korostaa puiteyleissopimuksen läpäisevää ja kokonaisvaltaista luonnetta. Yleissopimus on huomioitava kaikilla hallinnonaloilla ja myös hallinnonalojen välisessä yhteistyössä. Valtioneuvostossa tämä velvoittaa paitsi opetus- ja kulttuuriministeriötä myös monia muita ministeriöitä.

Yleissopimuksen keskeisiä käsitteitä ovat kulttuuriperintö ja kulttuuriperintöyhteisö. Punaisina lankoina kulkevat kulttuuriperinnön yhteisölliset merkitykset sekä kulttuuriperintö voimavarana ja osana infrastruktuuria. Yleissopimus tukee yksilöiden ja yhteisöjen oikeutta sekä nauttia kulttuuriperinnöstä että osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn ja kulttuuriperintöä koskevien asioiden hoitamiseen. Sivistysvaliokunta painottaa, että sopimus korostaa jokaisen velvollisuutta kunnioittaa omaa ja muiden kulttuuriperintöä.

Kaikilla kansalaisilla tulee olla mahdollisuus saada informaatiota kulttuuriperinnöstä ja tutustua siihen. Hallituksen esityksessä todetaan, että maassamme on kehitetty monia toimintamalleja, jotka tukevat yksilöiden ja yhteisöjen osallistumista kulttuuriperintöä koskeviin asioihin. Sivistysvaliokunta korostaa erityisesti varhaiskasvatuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa ja kansalaisjärjestöissä sekä museoissa ja kirjastoissa tehtävää kulttuurikasvatustyötä. Museoiden ja kirjastojen yhteistyö varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa on vakiintunutta ja suunnitelmallista. Lasten ja nuorten omakohtainen kosketus kulttuuriperintöön vahvistaa heissä kykyä osallistua jatkossa kulttuuriperinnöstä käytävään keskusteluun ja mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Tietoisuus kulttuuriperinnöstä tukee myös vastuullista suhdetta lähiympäristöön. Kulttuuriperintöön liittyvää kasvatusta ja koulutusta tulee pyrkiä vahvistamaan eri tasoilla puiteyleissopimuksen tarkoituksen mukaisesti.

Valiokunta pitää sopimuksen sisällöllisen toteutumisen kannalta erittäin tärkeänä sitä, että kuntatasolla riittävässä määrin tuetaan oikeutta kulttuuriperintöön muun muassa ylläpitämällä monipuolista kulttuuritoimintaa ja mahdollistamalla kuntalaisten ja yhteisöjen osallistuminen kulttuurista käytävään keskusteluun ja päätöksentekoon. Maakuntauudistus toteutuessaan avaa uusia mahdollisuuksia kuntia laajempaan kulttuuriperinnön vaalimiseen, mutta samalla se asettaa kasvavia tarpeita kaikki hallinnolliset ym. raja-aidat ylittävälle yhteistyölle. Maakunta-uudistuksen

Valiokunnan mietintö SiVM 8/2017 vp

vaikutukset kulttuuriperinnön vaalimiseen ja puiteyleissopimuksen toimeenpanoon tulee jatkossa arvioida kokonaisvaltaisesti.

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että asiakirjallinen kulttuuriperintö, sen säilyttäminen, vaaliminen ja kartuttaminen on jäänyt sopimuksessa ja siitä käydyssä keskustelussa vähemmälle. Valiokunta korostaa kulttuuriperintökäsitteen laaja-alaisuutta. Asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilyttäminen on osa hyvää hallintoa ja yhteiskunnallista avoimuutta. Kansallisarkistossa ja muissa arkistoissa säilytettävät viranomaisten ja yksityisten asiakirjat muodostavat keskeisen tietovarannon, jonka pohjalta sekä tutkijat että kansalaiset voivat muodostaa luotettavan ja monipuolisen kokonaiskuvan suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen eri toimijoista eri aikakausilla. Tämä tulee myös ottaa huomioon päätettäessä niistä toimista, joilla käsiteltävänä olevaa puiteyleissopimusta toteutetaan niin kansallisesti kuin osana kansainvälistä yhteistyötä.

Sivistysvaliokunta korostaa maamme eri vähemmistöryhmien kulttuuriperinnön vaalimista ja esimerkiksi näitä ryhmiä koskevien mahdollisten arkistojen tai muun materiaalin ja muistiaineiston keräämistä ja turvaamista tulevien sukupolvien käyttöön.

Kulttuuriperintö ei pysy ja kehity yhteisenä voimavarana, jos pääoman kartuttamisesta ja hoitamisesta ei pidetä jatkuvasti huolta. Kulttuuriperinnön vaalimiseen kokonaisuutena tarkastellen on osoitettava riittävät määrärahat. Valiokunta muistuttaa, että huomisen merkittävää kulttuuriperintöä vaalitaan, kerätään ja luodaan tänään.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 87/2017 vp tarkoitetun puiteyleissopimuksen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 87/2017 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö SiVM 8/2017 vp

Helsingissä 4.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
varajäsen Tiina Elovaara si

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine